

Stockholm, den 15 oktober 2015

Principutlåtande

Musikförlagsavtal – balans och transparens

Inledning

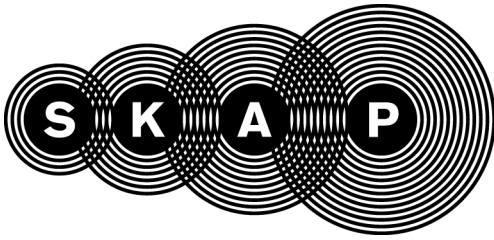
Med anledning av att ett antal medlemmar kontaktat SKAP:s juridiska rådgivare med kritiska frågor om vad de som upphovspersoner bör kunna förvänta sig av samarbetet med sina respektive förlag, och av att SKAP uppfattar ett generellt behov av en uppdatering av villkoren i vissa musikförlagsavtal, har SKAP tagit fram ett *principutlåtande* angående relationen upphovsperson - musikförlag. SKAP vill genom detta principutlåtande klargöra SKAP:s syn på ett par centrala förlagsavtalsvillkor i syfte att bidra till att skapa så skäliga och välbalanserade musikförlagsavtal som möjligt. Principutlåtandet ska utgöra ett stöd för SKAP-medlemmar i sina avtalsrelationer med förlag – både inför ett förlagsavtals ingående och under ett pågående förlagssamarbete. Utlåtandet är också ett inspel till en dialog med musikförlagsbranschen, i syfte att förbättra upphovspersonernas och förlagens inbördes avtalsrelation och arbetssätt och bidra till att anpassa dessa till hur musikbranschen fungerar idag och i framtiden.

Vad gör ett förlag?

Ett förlags huvuduppgift är att *aktivt sprida upphovspersonens verk till allmänheten* på olika sätt. Tidigare utförde ett förlag denna uppgift i huvudsak genom att självt sprida eller licensiera aktuella verk i tryckt/grafisk form. Idag arbetar ett musikförlag snarare som agent eller manager, genom att sprida verken i olika tredjepartssamarbeten – t ex utgivna som inspelningar via skivbolag eller synkroniserade med bild genom produktionsbolag, och via den övriga uppsjö av mediekkanaler som står till buds idag.

En annan central uppgift som förlagen har är att sköta det *administrativa arbetet* med verken, i form av verksregistrering, inkassering av medel och andra nödvändiga kontakter med rättighetssällskap, som Stim, i syfte att tillvarata rättigheterna i verken.

I vissa fall kan ett musikförlag även fungera som *finansierare*, genom att utbetala royaltyförskott till upphovspersonen och/eller finansiera skrivaresor, studiotid och/eller co-write-samarbeten.

SKAP anser att välfungerande förlag har en viktig roll att spela som samarbetspartner för upphovspersoner i dagens musikbransch. De förlag som som aktivt arbetar med sin repertoar och samarbetar med "sina" upphovspersoner för att främja verkens ekonomiska och konstnärliga potential kan göra en stor positiv skillnad för sina upphovspersoner. En central förutsättning för ett ömsesidigt gynnsamt samarbete, är att parternas åtaganden, särskilt förlagens, är tydligt reglerade i förlagsavtalet. På så sätt kan bägge parter vara trygga i att den överenskommelse som förhandlats fram är tydligt uttryckt i skrift och det blir enklare för en part att hålla den andre ansvarig om det skulle visa sig att den inte lever upp till sina åtaganden. Utöver tydliga åtaganden är enligt SKAP kontinuerlig och tydlig kommunikation mellan parterna en central förutsättning för ett lyckat förlagssamarbete.

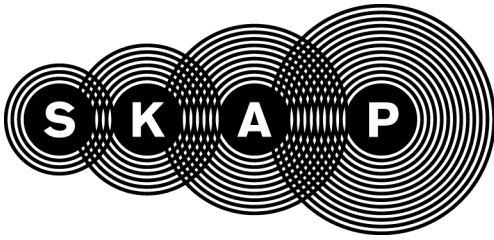
Branschinitiativ på musikförlagsområdet

Musikförlagsavtalet

Det s k "Musikförlagsavtalet" (gällande enstaka verk i motsats till s k "generalavtal" som gäller samtliga verk som skapas under en viss tid) som togs fram 2005 i samarbete mellan SKAP, FST (Föreningen Svenska Tonsättare) och Musikförläggarna, var tänkt att ersätta de föråldrade avtal som tidigare användes av branschen, med modernare, flexiblere och tydligare avtalsvillkor, gällande bl a förlagens åtaganden, upplåtelseperiod och intäktsfördelning. Dessvärre har det visat sig att Musikförlagsavtalet mycket sällan används av vare sig förlag eller upphovspersoner eftersom det upplevs som långt och svårgenomträngligt. Detta har bidragit till att äldre förlagsavtal med otydligare och ofta för upphovspersonerna sämre villkor tillämpas oftare än vad parterna till Musikförlagsavtalet avsett. En annan brist är att Musikförlagsavtalet inte gäller s k generalavtal. SKAP arbetar nu med att ta fram ett förslag till en enklare, mer användarvänlig version av Musikförlagsavtalet.

Uppförandekod

År 2010 antog Musikförläggarnas styrelse en s k "Uppförandekod" för musikförlag. Syftet var att "vidmakthålla en god kvalitet bland medlemsförlagen samt främja goda relationer med andra aktörer inom musikbranschen". Bland annat står det i koden att förlagen ska "skydda rättigheter, ge skälig kompensation till upphovspersoner...samt efter bästa förmåga utifrån vad som är lämpligt med hänsyn till de musikaliska verken, främja verkens konstnärliga och ekonomiska potential". Vidare står det att förlag ur ett konkurrensrättsligt perspektiv "...inte får missbruka sin dominerande ställning.". Enligt SKAP är detta ett mycket lovvärt initiativ, men har inte varit till stor praktisk, konkret hjälp för de upphovspersoner som upplever att deras förlag inte lever upp till de förväntningar som upphovspersonerna har på dem.

Behovet av bättre balans och ökad transparens

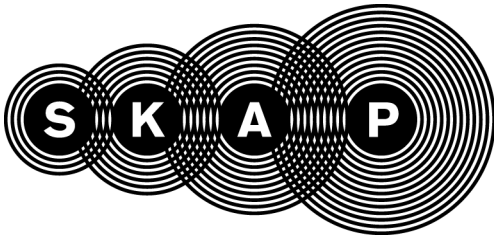
Förlagen intar typiskt sett en stark ställning gentemot upphovspersonerna, både i fråga om branschkunskap, förhandlingsposition och ekonomisk ställning. Utöver detta förhållande anser SKAP att det överlag synes existera en obalans och otydlighet i avtalsrelationen upphovsperson – förlag, där förlaget ofta upplevs ha oproportionerligt stora fördelar gentemot upphovspersonen och en oförmåga att gentemot upphovspersonen kommunicera sitt arbete. Det handlar framförallt om att många förlag upplevs som alltför passiva i sitt arbete med verken, i förhållande till de rättigheter de åtnjuter samt den ersättning de erhåller. Det ska framhållas att det i många fall kan handla om att förlaget inte är tillräckligt transparenta och misslyckats med kommunicera sitt arbete till upphovspersonen, men dessvärre har det visat sig att förlagsavtalen ofta inte innehåller tillräckligt konkreta åtaganden för förlagen, till nackdel för upphovspersonerna.

Med hänvisning till detta är det SKAP:s uppfattning att det krävs ett förtydligande och en modernisering av förlagsavtalsvillkoren och av förlagens arbetsrelation och kommunikation gentemot upphovspersonerna. SKAP anser också att en del, särskilt äldre, förlagsavtal bör omförhandlas för att bli mer balanserade och rättvisa. SKAP är övertygad om att dessa åtgärder är i både upphovspersonernas och förlagens intresse samt till gagn för musikbranschen i stort.

Det ska framhållas att det inte endast är SKAP som har denna uppfattning, utan att det under en längre tid kommit tydliga signaler från både EU och enskilda länder om att åtgärder bör vidtas för att skapa avtalsvillkor inom bl a musikbranschen som är mer balanserade och skäligare till förmån för upphovspersonen, inte minst gällande ersättning, samt att det finns ett behov av större transparens gällande konsekvensen av och intäktsströmmarna från rättighetsupplåtelser. Exempelvis visar två omfattande studier beställda av EU-parlamentet och EU-kommissionen tydligt på bl a behovet av skäligare avtalsvillkor, och EU-kommissionen arbetar just nu vidare med dessa frågor med sikte på att lagstifta i ämnet. I Sverige pågår dessutom en uppdatering av upphovsrättslagen inom ramen för vilken flertalet aktörer uttryckt behovet av att skapa en bättre balans i förutsättningarna för slutandet av upphovsrättsavtal.

Upplåtelseperiod och passivitet

En positiv trend bland musikförlagsavtalsvillkor är att förlagen idag inte sällan erbjuder/accepterar kortare upplåtelseperioder, i regel 10-20 år från avtalstidens slut. Men enligt många förlagsavtal (särskilt äldre avtal) innehar förlagen rättigheterna under verkets hela skyddstid. Detta hade kunnat vara acceptabelt om upplåtelseperioden motsvarades av ett tydligt åtagande för förlaget att aktivt arbeta för verkets främjande under hela verkets skyddstid och mekanismer för upphovspersoner att aktivera förlaget och/eller säga upp avtalet i fall av oskälig passivitet. Ofta innehåller dock dessa avtal (och tyvärr även många nyare avtal) inte tillräckligt konkreta åtaganden, möjligen utöver att utge verket i grafisk form. Detta får till konsekvens att förlaget i princip inte behöver uträta någonting mer än en grafisk utgivning men samtidigt äger rätt till verken under hela

upphovspersonens levnadstid plus 70 år. I de fall förlagen faktiskt också är alltför passiva får detta som effekt att verken ifråga blir ”inlåsta” under upp-/överlåtelseperioden, utan att upphovspersonen egentligen kan göra någonting åt saken. För att råda bot på dessa missförhållanden och för att skapa incitament för förlagen att vara mer aktiva anser SKAP att förlagsavtal dels bör innehålla kortare upplåtelsestider, dels en tydlig rätt för upphovspersonen att aktivera förlaget och/eller säga upp avtalet i förtid om förlaget visar sig vara passivt eller i övrigt inte lever upp till sina åtaganden.

Ersättning/intäktsfördelning

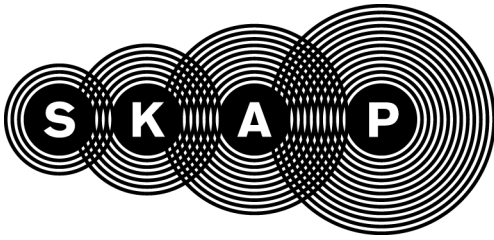
I de fall ett förlag är passivt, kan man som upphovsperson ifrågasätta om den andel av verksintäkterna som förlaget erhåller från nyttjandet av verken verkligen står i proportion till förlagets arbetsinsats, särskilt om rättigheterna innehålls under en längre tid utan att förlaget synes aktivt arbeta för verken. Många upphovspersoner upplever att förlagsavtalsvillkoren som rör intäktsfördelningen ofta är alltför stelbenta och att det vore skäligt att kräva en mer prestationsbaserad och flexibel intäktsfördelning, som anpassas efter det aktuella förlagets sätt att arbeta och faktiska arbetsinsats och resultat. Inte sällan är upphovspersonen långt mer aktiv i arbetet med verkets nyttjande än vad förlaget är, vilket i så fall även bör återspeglas i intäktsfördelningen. Omvänt bör förlaget kunna kräva en större andel i de fall det genom sitt proaktiva arbete lyckats skapa intäkter. SKAP anser således att förlagen bör erbjuda ersättningsvillkor som är mer differentierade och i större utsträckning prestationsbaserade och som bättre speglar villkoren i dagens musikbransch. Detta skulle skapa en rättvisare balans i avtalsrelationen och ett starkt incitament för förlagen att vara mer aktiva.

Aktivitetsplikt

En närmare studie av ett antal förlagsavtal visar att det är mycket vanligt förekommande att förlagens åtagande är mycket sparsmakat formulerade, om det ens står någonting alls om dessa. Upphovspersoner bör kunna kräva att de förlag de är knutna till ska utföra ett minimum av aktiviteter i utförandet av sin huvuduppgift och att detta är tydligt stipulerat i avtalet. Det har kommit till SKAP:s kännedom att ett antal upphovspersoner hört av sig till sitt förlag för att både att försöka förhandla om rättigheterna med hänvisning till passivitet och inlåsnings av verken och för försöka att aktivera förlaget, men att de i många fall bemötts med ointresse eller bara tystnad. I de fall avtalet tigger om vad förlagets konkreta åtagande är blir det mycket svårt för en upphovsperson att kräva att förlaget aktivt ska arbeta med verket. För SKAP är det självklart att förlagets åtagande tydligt ska framgå av förlagsavtalet.

Andra villkor

Andra förlagsavtalsvillkor som SKAP anser är värda att ifrågasätta rör förskottsavräkning. Ofta är upphovspersonen exklusivt bunden till ett förlagsavtal under den tid som ett obalanserat förskott föreligger. I vissa fall upphör dock bundenheten efter ett par år, oavsett förskottsbalansen, vilket SKAP anser bör införas i förlagsavtalen som standard. Dessutom är det mycket vanligt att förskottet kopplas till upphovspersonens andel av hela dennas verkskatalog, d v s inte bara de verk som

förlagsavtalet i fråga täcker, utan även upphovspersonens andra verk. SKAP anser att detta villkor är oskäligt och mycket tveksamt ur ett avtalsrättsligt perspektiv.

Kommunikation

Utöver förändrade avtalsvillkor anser SKAP att mycket gott kan komma ut av att förlagen blir bättre på att kommunicera med sina upphovspersoner – både inför ett avtals ingående och under avtalstiden - och därigenom tydligt visar att de aktivt arbetar med verken. Även kommunikationsplikten och konsekvenserna av underlåtelse av densamma bör tydligt framgå av förlagsavtalet.

Omförhandling av oskäliga avtalsvillkor

Många förlagsavtal, särskilt äldre sådana, ingicks nästan per automatik, i ett slags ”alla musikupphovspersoner ska väl ha ett förlagsavtal?”-anda, utan att villkoren närmare granskades av upphovspersonerna. Detta har fått till konsekvens att ett stort antal upphovspersoner sitter fast i avtal som gäller för ”life of copyright” (se ovan) och som dessutom saknar eller har mycket otidsenliga ”åtaganden” för förlagen, samt med en oflexibel intäktsfördelning. SKAP anser att många av dessa förlagsavtal helt enkelt bör omförhandlas så att de blir mer balanserade, transparenta och skäliga för upphovspersonerna. I vissa extremfall utesluter SKAP inte att en del avtalsvillkor skulle kunna angripas såsom varande oskäliga och jämningsbara eller t o m ogiltiga med stöd av avtalslagen och branschpraxis, särskilt i de fall förlagen är passiva.

Vägen framåt

SKAP vill med detta principutlåtande väcka ett antal frågor av central vikt för det musikupphovsmannakollektiv som SKAP representerar och öppna upp för en dialog med musikförlagsbranschen, i syfte att skapa ett bättre, mer balanserat, skäligt och transparent förlagsbranschklimate som ligger mer i linje med dagens branschverklighet och där både förlag och upphovsperson upplever att musikverkens fulla ekonomiska och konstnärliga potential uppfylls.

Stockholm, den 15 oktober 2015

Alfons Karabuda
Ordförande, SKAP

Jakob Hvistendahl
Juridisk rådgivare, SKAP